

DE SCHELLENVERZAMELING VAN LEUNIS DE PRIESTER (1880-1968)

door

R.G. Moolenbeek

Leunis de Priester werd op 6 februari te Goes geboren. Hij doorliep de Rijkskweekschool te Middelburg en werd onderwijzer in Amsterdam.

Volgens zijn dochter mevrouw G. Roskam-De Priester (in litt. 8-7-1995), had hij van jongs af aan belangstelling voor de natuur; in het bijzonder voor vogels en planten. Na het beëindigen van zijn opleiding ontstond in 1903 interesse voor het verzamelen van schelpen. Van een kennis kreeg hij een *Cypraea aurora* [= *C. aurantium*, welke zich nog bevindt in de verzameling] en sindsdien liet het verzamelen van schelpen hem niet meer los. Door het inschakelen van familieleden en uitgebreide contacten met verzamelaars in binnen- en buitenland, zag hij kans zijn verzameling gestaag uit te breiden, waarbij de families Conidae en Cypraeidae zijn voorkeur hadden.

Niet alleen zijn broer drs. W.F. de Priester (arts bij de Koninklijke Pakketvaart Maatschappij), maar ook zijn zuster zr. G.J. de Priester († 1922), beiden werkzaam in Nederlands Indië, verzamelden grote hoeveelheden schelpen welke aan hem werden gestuurd. Eerstgenoemde spoorde scheepsofficieren aan om elders in de Indische Archipel schelpen voor hem te verzamelen.

In zijn handgeschreven catalogus noemt hij als belangrijke medewerkers de volgende 14 personen: zr. G.J. de Priester, C. de Priester, drs. W.F. de Priester, P.J. de Priester, J.A. de Priester, H.E.W. Bergmans-Harkink, C. Verdonk, mw. Kieviet-Borgerhoff van den Bergh, drs. H.C. Blöte, dr. C. Bayer, J.R. le B. Tomlin, dr. F.A. Schilder, dr. B. Rensch en A.C.E. van der Meulen-Kelling. Op enkele van deze personen zal in dit artikel nader worden ingegaan.

Uit de vele brieven die bij de verzameling schelpen bewaard zijn gebleven, blijkt dat De Priester een uitgebreide correspondentie heeft gevoerd. Brieven van de volgende personen zijn aanwezig: dr. W. Adam (KBIN, Brussel, België), G. Antelme (Mauritius), dr. C. Bayer (RMNH, Leiden), drs. H. Blöte (RMNH, Leiden), A.C. Brode (Los Angeles, USA), prof. W. Blume (Göttingen, Duitsland), J. Boormeester (Denpasar, Indonesië), dr. P. Bohny (Basel, Zwitserland), A.L. Brandhorst (Den Haag), S. Boot (Hoorn), drs. A.C. van Bruggen (Leiden), P. de Bruyne (Middelburg), F.J.A. Calkoen (Apeldoorn), M.E. Caruthers (Glendale, USA), J.L. Casey (Durban, Zuid Afrika), ing. G.S. Coen (Venetië, Italië), P. Dautzenberg (Parijs, Frankrijk), E. Degner (Zoölogisch Museum, Hamburg-Duitsland), dr. A.B. van Deinse (Domburg), dr. L.A. Dubois (Mar del Plata, Argentinië), M.C. Fehr-de Wal (Den Haag), dr. L. Germain (MNHN, Parijs-Frankrijk), dr. J.E. Graf (USNM, Washington, USA), W. Gravestein (Amsterdam), W. Gretzer (Medan, Indonesië), R.J. Griffith (Ware, Engeland), dr. F. Haas (Senckenberg Museum, Frankfurt-Duitsland), dr. Hardenberg (Indonesië), E. van Hemmen-Stapel (Durban, Zuid-Afrika), H. Hendriks (Groningen), J. Henrard (Oegstgeest), E. Hoogveen (Nijmegen), W.S.S. van Benthem Jutting (ZMA, Amsterdam), A.J. Keijser (RMNH, Leiden), E. le C. Lancaster (Lyne Regis, Engeland),

dr. E. Lamy (MNHN Parijs, Frankrijk), dr. E. Leloup (KBIN, Brussel-België), dr. L. Laurent (Museum Histoire Naturelle, Marseille-Frankrijk), H. van de Maaden (Katwijk), H.K. Mienis (Ede), Mulder (Batavia, Indonesië), mrs. G. Mullins-Leggir (Buca, Turkije), dr. N. Odhner (Natuur Historisch Museum, Stockholm-Zweden), dr. E.D. van Oort (RMNH, Leiden), F.A. Richardson (Baor, Engeland), T. Rallo Colandrea (Ceuta, Spanje), dr. C.O. van Regteren Altena (RMNH, Leiden), dr. G.C. Robson (BMNH, Londen-Engeland), G. van Roon (Rotterdam), H.G. de Smit (Den Haag), dr. F.A. Schilder (Naumburg, Duitsland), prof. V. van Straelen (KBIN, Brussel-België), J.R. le B. Tomlin (St. Leonard-on-Sea, Engeland), dr. H.L. van Vierssen Trip (Hamilton, Canada), C. Vignal (Parijs, Frankrijk), A. Vogt, Zürich, Zwitserland), J.B. Walker (Port Elizabeth, Zuid-Afrika), A. Wetmore (USNM, Washington, USA), W.H. Weeks (Brooklyn, USA), E. Wunderlich (Döbbeln, Duitsland), L. Zeek (California, USA) en E. van Zinderen-Bakker (Kaapstad, Zuid-Afrika).

De Priester zocht vooral contact met museumconservatoren teneinde de duplicaten uit Nederlands Indië te kunnen ruilen. In het bijzonder moet hier de soort *Cypraea (Erronea) vredenburgi* genoemd worden. Deze kauri was zeldzaam en door alle verzamelaars een gezocht objekt. Vooral met de musea in Leiden, Amsterdam, Brussel, Hamburg, Berlijn, Frankfurt en Parijs werden goede "zaken" gedaan. Historisch en wetenschappelijk gezien zijn de kontakten met Coen en Tomlin van belang, maar van nog meer importantie is de intense en uitgebreide correspondentie met Philippe Dautzenberg uit Parijs. Een voorlopige schatting doet vermoeden dat ca. 25% [ca. 800 monsters] van de kollektie De Priester afkomstig is van ruil met en/of schenking door Philippe Dautzenberg. Het is niet uit te sluiten dat zich hierbij potentieel typemateriaal bevindt.

Dat ook geruild museummateriaal potentieel typemateriaal kan bevatten werd reeds geïllustreerd door het artikel van Coomans & De Visser (1986). Zij vonden het holotype van *Conus coffeae* in de kollektie De Priester.

Niet onvermeld mag blijven dat een belangrijk deel van de befaamde verzameling van de douarière Rethaan Macaré in zijn bezit is gekomen. Dit materiaal werd hem in 1934 aangeboden door jonkheer F.J.A. Calkoen, een kleinzoon van de douarière.

Tengevolge van slechthorendheid was De Priester op 49-jarige leeftijd genoodzaakt zijn loopbaan in het onderwijs, als hoofd van de gemeentelijke ULO te Voorburg, vroegtijdig te beëindigen. Dit gaf hem extra tijd om zich aan zijn verzameling te wijden. In de diverse musea leende hij standaardwerken en schreef de teksten over. De originele tekeningen werden (bij gebrek aan een kopieermachine!!) in cahiers nagetekend. De Priester heeft geen publikaties over malacologie het licht doen zien. Wel zijn van zijn hand twee manuscripten bekend. Eén daarvan, geschreven in 1937, handelt over een tweetal mogelijk nieuwe soorten van het geslacht *Conus*. Na consultatie van dr. W. Adam werd van publikatie afgezien. Een tweede manuscript dateert uit 1950 en handelt over de Conidae van Zuid-Afrika. Ook dit artikel is -zover ik kan nagaan- nimmer gepubliceerd.

Over de kollektie De Priester is wel gepubliceerd, met name door M. & F.A. Schilder, de bekende Cypraeidae-specialisten uit Duitsland. Zo publiceerden zij in 1934 een studie waarvoor zij gebruik hadden gemaakt van 13.000 Cypraea's van Zuid Java, verzameld door W.F. de Priester.

Een jaar eerder werd een *Erronea (Blasicrura) kieneri depriesteri* beschreven, genoemd naar W.F. de Priester. Ook in diverse andere artikelen werd gebruik gemaakt van de kollektie Leunis de Priester. In 1972 beschreef Wils een nieuwe variëteit van een Philippijnse *Conus*-soort en noemde de schelp *Conus thalassiarachus* var. *depriesteri* nov. var. uit erkentelijkheid voor de grondige studie en interesse van Leunis de Priester in deze familie. Volgens Van Benthem Jutting (1939) was hij honorair medewerker van de afdeling Malacologie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam en reviseerde hij daar o.a. de verzameling *Conidae*.

De Priester was getrouwd met Oeda Titia Bergmans en kreeg drie dochters. Op 19 september 1968 overleed hij te Vlissingen. Zijn goed verzorgde verzameling werd na zijn dood in de oorspronkelijke staat door zijn dochter drs. K. Roskam- de Priester te Vlissingen in stand gehouden. Onlangs is de verzameling schelpen met de daarbij behorende catalogi en "werk"boeken, benevens de correspondentie en een aantal boeken en overdrukken, ondergebracht bij het Zoölogisch Museum van de Universiteit van Amsterdam.

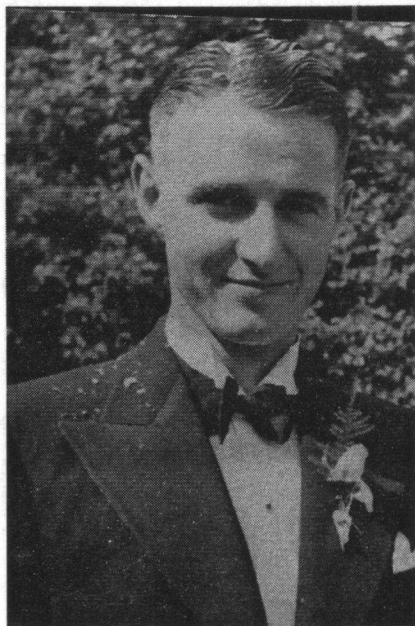
Het Zoölogisch Museum is veel dank verschuldigd aan drs. K. Roskam-de Priester en mr. A. Roskam voor het beschikbaar stellen van de verzameling van Leunis de Priester en het verstrekken van informatie en foto's om dit artikel te kunnen samenstellen. Dr. H. Nijssen en A.N. van der Bijl gaven waardevolle suggesties aangaande de tekst.

Referenties

- Benthem Jutting, W.S.S. van, 1939. A brief history of the conchological collections at the Zoological Museum of Amsterdam, with some reflections on 18th century shell cabinets and their proprietors, on the occasion of the centenary of the Royal Zoological Society "Natura Artis Magistra". Bijdrage tot de dierkunde 27: 167-246.
- 1969. In memoriam Leunis de Priester (6 febr. 1880 - 1 sept. 1968). Corresp. Blad Ned. Malac. Ver. 130: 1391.
- Schilder, F.A. 1933. A new dwarf race in Cypraeidae. *Erronea (Blasicura) kieneri depriesteri* nov. subsp. J. Conchyl. Lond. 19: 355-357.
- Schilder, M. & F.A. SCHILDER. 1934. Thirteen thousand Cypraeidae from South Java. Proc. Mal. Soc. Lond. 21: 199-213.
- Wils, E. 1972. Familie Conidae: 73-78. Werkgroep "Xenophora". Antwerpen.

Summary

In March 1995 the Zoological Museum Amsterdam received the shell collection of Leunis de Priester (1880-1968), which consisted of more than 3000 samples, mainly marine molluscs. Probably more than 25% of the material was exchanged and/or donated by P. Dautzenberg. He also exchanged material with several Natural History Museums and other wellknown conchologists. Especially the families Conidae and Cypraeidae had his special attention. Apart from the shell collection all his correspondence and some of his books were donated and a list of correspondents is enumerated. De Priester never published but due to his friendship with the Schilder family his collection was used by them for studies on cypraeids. In 1972 E. Wils named a variety of *Conus thalassiarachus* "depriesteri" to honour him.

Leunis de Priester (1880-1968)
links: ca. 1950, rechts: begin 1900